

ประวัติความเป็นมา

ใน พ.ศ. ๒๔๑๖ (จ.ศ.๑๒๓๕) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตราพระราชบัญญัติสำหรับหอรัษฎากรพิพัฒน์ กำหนดให้มีเจ้าพนักงานบาญชีกลาง เพื่อทำหน้าที่จัด บัญชีอากรทั้งปวง บรรดาที่ขึ้นอยู่ ในหอรัษฎากรพิพัฒน์ให้เป็นหลักฐาน จะได้ทราบฐานะการเงินของแผ่นดินได้แน่นอน โดยตั้งอยู่ในหอรัษฎากรพิพัฒน์ในพระบรมมหาราชวัง

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๘ (จ.ศ.๑๒๓๗) ได้ทรงตราพระราชบัญญัติกรมพระคลังมหาสมบัติว่าด้วยกรมต่าง ๆ ซึ่งจะเบิกเงินส่งเงิน เหตุผลในการตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้นมีว่า การภาษีอากรซึ่งเป็นเงินขึ้น สำหรับแผ่นดินได้จ่ายราชการ ทุนบำรุงบ้านเมือง และใช้จ่ายเป็นเบี้ย หักเงินเดือนข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนนั้น พระคลังมหาสมบัติยังไม่มี อย่างธรรมเนียมรับธรรมเนียมจ่ายเงินให้เรียบร้อย เงินจึงได้ติดค้างเจ้า ภาษีนายอากรเป็นอันมาก ไม่พอจ่ายใช้ราชการทะนุบำรุงบ้านเมืองให้ราษฎร อยู่เย็นเป็นสุขยิ่งขึ้นได้ จึงทรงพระราชดำริรักษาพร้อมด้วยท่านเสนาบดีและคณาธิบดีลอร์ดออฟสเตตตั้ง เป็น พระราชบัญญัตินี้ขึ้น หลักการของพระราชบัญญัตินี้คือ การจัดระเบียบราชการในกรมพระคลังมหาสมบัติ ให้มีอธิบดีเป็นประธาน และรองอธิบดีช่วยราชการท่านผู้เป็นอธิบดี มีเจ้าพนักงานใหญ่ ๕ นาย คือ ปลัดอธิบดี-นาย ๑ เจ้าพนักงานบาญชีกลางนาย ๑ เจ้าพนักงานบาญชีรับเงินนาย ๑ เจ้าพนักงานบาญชีจ่ายนาย ๑ เจ้าพนักงานเก็บเงินนาย ๑ กับให้มีเจ้าพนักงานเป็นรองเจ้าพนักงานใหญ่อีกนายละ ๑ คน พร้อมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ของบรรดาเจ้าพนักงานขึ้นไว้โดยชัดแจ้ง นอกจากนั้นยังกำหนดให้มีอธิบดีต่อเยนอราลเป็นเจ้าพนักงานสำหรับตรวจบาญชีและ สิ่งของซึ่งเป็นรายขึ้นในแผ่นดินทุก ๆ ราย และจัดวางระเบียบปฏิบัติต่างๆ เพื่อใช้ในกรมพระคลังมหาสมบัติ (กรมพระคลังมหาสมบัติ คือ กระทรวงการคลังในปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี การดำเนินงานของกรมพระคลังมหาสมบัติที่ตั้งขึ้นใหม่ ยังมีอุปสรรคและ ยังไม่เหมาะสม เนื่องจากกิจการบ้านเมืองเจริญก้าวหน้ามากขึ้นและกรมพระคลัง มหาสมบัติได้รับ การยกฐานะขึ้นเป็น กระทรวงแล้ว ดังนั้นในปี ๒๔๓๓ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติพระธรรมนูญหน้าที่ราชการใน กระทรวงพระคลังมหาสมบัติขึ้น เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ร.ศ.๑๐๙ (พ.ศ.๒๔๓๓) กำหนดให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติมีหน้าที่สำหรับรับ สำหรับ จ่ายและรักษาเงินแผ่นดินทั้งสรรพราชสมบัติพัสดุทั้งปวงกับถือ บัญชีพระ ราชทรัพย์สำหรับในกระทรวงสัทธิชาติ นับเป็นกรมเจ้ากระทรวงและกรมขึ้น รวมเป็นกรมใหญ่ ๑๓ กรม ดังนี้

กรมเจ้า กระทรวง ๕ กรม คือ

๑. กรมพระคลังกลาง สำหรับประมาณการรับจ่ายเงินแผ่นดินว่า ภาษีอากร และบังคับบัญชาราชการ ในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติทั้งสิ้น
๒. กรมสารบัญชี สำหรับจ่ายเงินแผ่นดิน และถือสารบัญชีพระราชทรัพย์ทั้งสิ้น
๓. กรมตรวจ สำหรับตรวจบัญชี ตรวจราคา ตรวจรายงานการรับจ่ายเงินแผ่นดิน และสรรพราชสมบัติการ ภาษีอากรทั้งสิ้น
๔. กรมเก็บ สำหรับรักษาพระราชทรัพย์ทั้งสิ้น
๕. กรมพระคลังข้างที่ สำหรับจัดการเงินในพระองค์ของพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสิ้น ๘ กรม แบ่งเป็น ๒ แผนก คือ

กรมพระคลังข้างที่อีกแผนก หนึ่ง กรมทำการแผ่นดิน มี ๓ กรม คือ

๑. กรมกระสาปณสัทธิการ สำหรับทำเงินตรา
๒. กรมงานพิมพ์บัตร สำหรับทำเงินกระดาษและตั๋วตรา
๓. กรมราชพัสดุ สำหรับจัดการซื้อขายของห้องหลวงและรับจ่ายของส่วย

กรมพระคลังข้างที่อีกแผนก หนึ่ง กรมเจ้าจำนวน เก็บเงินภาษีอากร มี ๕ กรม คือ

๑. กรมส่วย สำหรับเร่งเงินค่าราชการตัวเลขและค่าธรรมเนียม
๒. กรมสรรพากร สำหรับเก็บเงินอากรต่าง ๆ
๓. กรมสรรพภาษี สำหรับเก็บเงินภาษีต่าง ๆ
๔. กรมอากรที่ดิน สำหรับเก็บเงินอากรค่าที่ต่าง ๆ
๕. กรมศุลกากร สำหรับเก็บเงินภาษีขาเข้าขาออก

ซึ่งโดยผลแห่ง พระราชบัญญัติพระธรรมนูญฉบับดังกล่าว กรมสารบาณชี หรือกรมบัญชีกลางในปัจจุบัน จึงได้
ถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ร.ศ.๑๐๙ (พ.ศ.๒๔๓๓) โดยมีสถานที่ทำการ ณ ตึกหอ-รัษฎากรพิพัฒน์
ภายในบริเวณพระบรมมหาราชวัง ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่กรมต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับ
กระทรวงพระคลังมหาสมบัติทั้ง ๑๓ กรม ไว้โดยละเอียด สำหรับกรมสารบาณชีนั้น พระราช-บัญญัติฉบับนี้ได้
กำหนดอำนาจ หน้าที่และแบ่งส่วนราชการ ดังนี้

"กรมสารบาณชี มีหน้าที่รับจ่ายเงินตามรายประมาณ และทำบาณชีรักษาพระราชทรัพย์แลสารบาณชี หน้า
หลวงใบนำเบิกทั้งสิ้น มีอธิบดีรับผิดชอบในกรมสารบาณชีทั่วไป ๑ รองอธิบดีสำหรับการในอธิบดี ๑ มีนาย
เวร ๔ คือ

๑. เวรรับ สำหรับรับเงิน ฤทธาสมบัติทั้งปวง และทำบาณชีรายรับ

๒. เวรจ่าย สำหรับจ่ายเงิน ฤทธาสมบัติทั้งปวง และทำบาณชีรายจ่าย

๓. เวรแบ่ง สำหรับทำบาณชีเงินรับจ่ายในนานาประเทศ แลเป็นธุระการแลกเปลี่ยน หรือเงินฝากแบ่ง

๔. เวรบาณชี สำหรับรักษาบาณชีพระราชทรัพย์ บาณชีรายงบประมาณบาณชีนี้หลวง แลใบเบิก ใบนำ
ใบเสร็จ ตั้งเร่งหนี้หลวง มีเจ้าพนักงานผู้ช่วย เสมียนเอก เสมียนโท เสมียนสามัญ พรอสมควรแก่ราชการ"
และได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ พระยานรารักษ์ศิริรัษฎากร (เอม ณ มหาชัย) เป็นอธิบดีกรมสารบาณชีคน
แรก และโปรดเกล้าฯ ให้ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าพร้อมพงศ์อิธราช เป็นรองอธิบดี กับทรงแต่งตั้งให้มีสเตอร์
แอล.เอ็ม.เอ็ม.ครอส (Mr.L.M.M.Cross) เป็นผู้ช่วยอธิบดีที่ปรึกษากับการบัญชีทั้งปวง และในปี พ.ศ.๒๔๓๓
นั่นเอง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติกรมสารบาณชีขึ้นเมื่อ
วันที่ ๑๓ ธันวาคม ร.ศ.๑๐๙ (พ.ศ.๒๔๓๓) กำหนดหน้าที่ และแบ่งส่วนราชการกรมสารบาณชีออกเป็น ๓ กอง
คือ กองบัญชีกลาง กองรับและกองจ่ายกับนายเวร ๔ คือ เวรรับ เวรจ่าย เวรเกณฑ์ (เดิมเรียกว่า เวรแบ่ง) และ
และเวรบาณชี

ครั้นมาในปี พ.ศ.๒๔๕๘ ซึ่งอยู่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ มีการ
เปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกี่ยวกับกรมสารบาณชี ดังนี้คือ ในเวลานั้นเงินรายได้รายจ่ายของแผ่นดินมีจำนวนมากขึ้น
เป็นลำดับ จำเป็นจะต้องตรวจตราการรับจ่ายและเงินรักษาเงินให้รัดกุมยิ่งขึ้น กว่าแต่ ก่อน โดยจัดให้มี
เจ้าหน้าที่เฉพาะสำหรับปฏิบัติการไม่ก้ำก๋ายกันดังที่ เป็นอยู่ แล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมตรวจเงิน แผ่นดินขึ้นในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ สำหรับทำหน้าที่ตรวจหน่วย
ราชการที่ รับหรือเบิกจ่าย หรือรักษาเงินแผ่นดิน และเงินอื่น ๆ ที่รัฐบาลต้องรับผิดชอบ และเพื่อมิให้หน้าที่
ของกรมที่ตั้งขึ้นใหม่ปะปนกับ หน้าที่ของกรมเดิม จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รวมกรมตรวจกับ
กรมสารบาณชี ตามพระราชบัญญัติพระธรรมนูญหน้าที่ราชการใน กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ร.ศ.๑๐๙
(พ.ศ.๒๔๓๓) เปลี่ยนชื่อเป็น "กรมบัญชีกลาง" เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๔๕๘ อันถือเป็นวันที่ได้มีการ
สถาปนากกรมบัญชีกลางขึ้นเป็นครั้งแรก